

ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ

Κείμενα Παιδευτικού Προβληματισμού

ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ.Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Δύσκολον θρέμμα ἀνθρωπος

ΠΛΑΤΩΝ

Εκπαιδευτική επικαιρότητα: Τα πρότυπα πειραματικά σχολεία και το παρελθόν

ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
& ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Επαγγελματική ανάπτυξη διευθυντών σχολικών μονάδων

Απόψεις για την επιλογή και τοποθέτηση του διδακτικού προσωπικού στα δημοτικά σχολεία

Οι πελατειακές σχέσεις και η απουσία ελέγχου στην εκπαίδευση

Εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη παιδιών Ρομά

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Δημιουργική Γραφή στο Πρότυπο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Τα εγχειρίδια της «Νεοελληνικής Γλώσσας» του Γυμνασίου ως φορείς έμφυλης ιδεολογίας

Ο ποιητής Νικηφόρος Βρεττάκος

Διδασκαλία ξένων γλωσσών σε ελληνικά σχολεία την ύστερη οθωμανική περίοδο

Γράφουν:

- ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΓΚΟΤΟΒΟΣ • ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΖΕΤΑ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΛΙΝΗΣ • ΕΛΕΝΗ ΚΑΤΣΑΡΟΥ κ.ά.
- ΦΩΤΕΙΝΗ ΚΥΡΟΥ • ΕΛΕΝΗ ΜΑΛΑΦΑΝΤΗ • ΜΑΡΙΑ ΜΑΛΟΥΤΑ • ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ κ.ά.
- ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ • ΓΕΩΡΓΙΑ ΡΟΓΑΡΗ • ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΑΪΤΗΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ

Σχολιάζουν την εκπαιδευτική επικαιρότητα:

- ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ • ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΑΣΛΗΣ • ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΤΕΦΟΣ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΝΑΤΟ • ΑΘΗΝΑ • 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ	Σελ.	5
Σχολιογραφία	»	7
ΣΥΝΟΜΙΔΩΝΤΑΣ ΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ		
Γίωγος Καλλίνης, Βήματα στο κενό; Τα πρότυπα πειραματικά σχολεία και το παρελθόν	»	15
ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ-ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		
Ελένη Κατσαρού, Χρύσα Τερεζάκη, Νίκος Γκερτσάκης, Μαρία Ενθυμάκη, Γίωργος Κανδαράκης, Μαρία Μιχαήλ, Χριστοφία Μπουντογιάννη, Ευγενία Παπαδομαρκετάκη, Στέλλα Χαριστού, Γίωργος Σκουντής, Κατερίνα Καριώτογλου, Επαγγελματική ανάπτυξη Διευθυντών σχολικών μονάδων: διερευνώντας τα βήματά τους προς τη μετασχηματιστική ηγεσία	»	27
Γεωργία Ρογάρη, Κύριον Φωτεινή, Χρύστος Σαΐτης, Διερευνώντας τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών και διευθυντικών στελεχών για την επιλογή και τοποθέτηση του διδακτικού προσωπικού στα δημοτικά σχολεία της Ελλάδας	»	54
Γκότοβος Σωτήριος, Οι πελατειακές σχέσεις και η απουσία ελέγχου στην εκπαίδευση	»	85
Χρήστος Παρθένης, Γίωργος Φραγκούλης, Η πρόκληση της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης των παιδιών Ρομά: Η (επιτυχής;) περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας	»	104
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΓΛΩΣΣΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ)		
Σοφία Νικολαΐδου, Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου, Μαρία Κούντη, Αλεξάνδρα Μανρίδου, Γίωργος Ρουβάς, Τα παιδία παίζει με τις λέξεις: Από τη «Δημιουργική Γραφή» στο «Δημιουργικό Γράψιμο»	»	114
Βασιλική Ζέτα, Τα σχολικά εγχειρίδια της «Νεοελληνικής Γλώσσας» του Γυμνασίου ως φορέας έμφυλης ιδεολογίας	»	127
Ελένη Δ. Μαλαφάντη, Νικηφόρος Βρεττάκος: Ο πουτής της αγάπης και του ανθρωπισμού	»	135
Μαρία Μαλούτα, Η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στα Ελληνικά Σχολεία κατά την ύστερη Οθωμανική Περίοδο	»	147
Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (Γράφει η Νατάσσα Μερκούρη) Η επαγγελματική ηθική του εκπαιδευτικού: μια ανταπόκριση		
	»	151
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ		
[Βασ. Τσάφος, Αναλυτικό Πρόγραμμα. Θεωρητικές Προσεγγίσεις] (Γράφει η Εναγγελία Φρυδάκη)	»	153

**ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
(ΓΛΩΣΣΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ)**

*Σοφία Νικολαΐδου, Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου, Μαρία Κούντη,
Αλεξάνδρα Μαυρίδου, Γιώργος Ρουβάς*

**ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΙΖΕΙ ΜΕ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ» ΣΤΟ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΨΙΜΟ»
Το παράδειγμα του Πρότυπου Πειραματικού Σχολείου
του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.**

Δυο λόγια, εισαγωγικά

ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ παρουσιάζονται οι πρώτες διαπιστώσεις και τα παιδαγωγικά αποτελέσματα από την αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας: (α) στο πλαίσιο των Πιλοτικών Προγραμμάτων Σπουδών που εφαρμόζονται για τρίτη χρονιά φέτος στο Πρότυπο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, (β) στο πλαίσιο Πιλοτικού Προγράμματος Δημιουργικής Γραφής που εφαρμόζεται για μία τριετία στην Α' Γυμνασίου του Σχολείου, και (γ) στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Δημιουργικής Γραφής στον οικείο Όμιλο του Π.Π.Σ.Π.Θ. για μία διετία. Η Δημιουργική Γραφή αξιοποιήθηκε ως διδακτικό εργαλείο παραγωγής λόγου, καθώς και ως εργαλείο εναλλακτικής αξιολόγησης των μαθημάτων της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας σε τμήματα μαθητών που προήλθαν τόσο από κλήρωση όσο και από τις εξετάσεις για τα ΠΠΣ.

Η Σοφία Νικολαΐδου είναι συγγραφέας, δρ παιδαγωγικής, φιλόλογος Π.Π.Σ.Π.Θ., συντονίστρια των δράσεων της Δημιουργικής Γραφής του Σχολείου.

Η Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου, δρ γλωσσολογίας, φιλόλογος Π.Π.Σ.Π.Θ.

Η Μαρία Κούντη, φιλόλογος Π.Π.Σ.Π.Θ.

Η Αλεξάνδρα Μαυρίδου, μεταπτυχιακό δημιουργικής γραφής, φιλόλογος Π.Π.Σ.Π.Θ.

Ο Γιώργος Ρουβάς, πληροφορικός, εξωτερικός συνεργάτης Ομίλου Δημιουργικής Γραφής Π.Π.Σ.Π.Θ.

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ» ΣΤΟ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΨΙΜΟ»

Η συστηματική αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής για τη διδασκαλία μάς έπεισε ότι αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ως κίνητρο παραγωγής γραπτού λόγου στη σχολική τάξη, αλλά και ως δυναμικό πολυεργαλείο που ενισχύει τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, αξιοποιεί δημιουργικά την έννοια του λάθους και αποκαλύπτει τους μηχανισμούς κατασκευής του (λογοτεχνικού) κειμένου.

Η Δημιουργική Γραφή πάει στο Γυμνάσιο

Η Δημιουργική Γραφή σχετίζεται με την ύπαρξη διαφορετικών μαθησιακών προτιμήσεων και ξεχωριστών τύπων νοημοσύνης των μαθητών (Gardner, 1983; 1999). Ερευνητικά δεδομένα στο χώρο της ψυχολογίας καταδεικνύουν ότι οι τεχνικές της Δημιουργικής Γραφής προωθούν την ανάπτυξη και εξέλιξη μιας ισχυρής προσωπικότητας («θεωρία της αφήγησης», *narrative theory*) και βοηθούν στην αποκατάσταση δυσλειτουργιών σε γνωστικό επίπεδο («θεωρία της γνωστικής αποκατάστασης», *cognitive remediation*) (King et al., 2013).

Η Δημιουργική Γραφή αξιοποιείται πολύ συχνά ως δόλωμα που ωθεί τους μαθητές στην παραγωγή γραπτού λόγου. Βασική αρχή της είναι ότι οι δραστηριότητες που δίνονται στους μαθητές θα πρέπει να είναι προαιρετικές εφ' όσον οι μαθητές δεν επιθυμούν να ασκηθούν στο γράψιμο, θα πρέπει να επιλέξουν μιαν άλλη δραστηριότητα του λογοτεχνικού ή γλωσσικού γραμματισμού που έρχεται ως παραπλήρωμα της δημιουργικής γραφής (π.χ. φωναχτή ανάγνωση και κριτική ακρόαση απαγγελιών).

Η Δημιουργική Γραφή επιτρέπει στο μαθητή να νιώθει όχι μόνο ότι έχει δικαίωμα στο λάθος αλλά και ότι το λάθος του αναδεικνύεται σε πολύτιμο εργαλείο μάθησης. Στο πλαίσιο αυτό η αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Δημιουργικής Γραφής (από τον διδάσκοντα και/ή από την ολομέλεια της τάξης) πραγματοποιείται με όρους όπως «προτιμότερο», «πιο ωραίο», «πιο ενδιαφέρον», «ξαναγράψε το» κ.τ.ό. Η συγκεκριμένη προσέγγιση υπαγορεύεται από το γεγονός ότι αυτό που εξετάζεται δεν είναι η ορθότητα αλλά η καταλληλότητα για την συγγραφική περίσταση και η επίτευξη του λογοτεχνικού στόχου (Σουλιώτης et al. 2012).

Στο Πρότυπο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στις τάξεις που αξιοποιείται η Δημιουργική Γραφή ως διδακτικό εργαλείο υιοθετείται ένα συνδυαστικό μοντέλο αξιολόγησης, το οποίο επιχειρεί να καρπωθεί τα πλεονεκτήματα της περιγραφικής αξιολόγησης, του φακέλου εργασιών και της αυτοαξιολόγησης του μαθητή. Όσο μάλιστα η τάξη ωριμάζοντας αφήνει πίσω της τους ατομικισμούς και τις άγουρες αναγνωστικές αντιδράσεις, διαμορφώνει τα δικά της συλλογικά αισθητικά κριτήρια.

Η Δημιουργική Γραφή στον υπολογιστή

Σε γενικές γραμμές, η αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής στη διδασκαλία ενίσχυσε την πεποίθησή μας ότι θα μπορούσε να αποτελέσει την κατάλληλη πλατφόρμα για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρά τη σθεναρή αντίσταση που συναντά η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας (Νικολαΐδου, 2008, Αποστολίδου, 2012). Απευθυνόμαστε σε μια γενιά μαθητών που είναι εξοικειωμένη με τη χρήση της τεχνολογίας σε κάθε έκφανση της καθημερινότητας τους. Η διείσδυση της τεχνολογίας στη Λογοτεχνία και η εμφάνιση νέων λογοτεχνικών ειδών (π.χ. video poetry, φωτιακή ποίηση, hyperliterature, sms poetry κ.ά.) αποτέλεσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία: η χρήση των ΤΠΕ μάς πρόσφερε τη δυνατότητα να παρέχουμε στους μαθητές συγγραφικά ερεθίσματα που τους επέτρεψαν να λειτουργήσουν με βάση τα ενδιαφέροντα και τις αλίσεις τους.

Μέσα στην τάξη: μικρά διαδικαστικά

Κάθε δραστηριότητα Δημιουργικής Γραφής προϋποθέτει ένα αναγνωστικό στάδιο, το οποίο προηγείται της συγγραφικής άσκησης. Οι μαθητές μελετούν κείμενα του είδους, του ύφους ή της τεχνοτροπίας που θα κληθούν να γράψουν. Γι' αυτό και ο εκπαιδευτικός που θα επιχειρήσει να αξιοποιήσει τη δημιουργική γραφή στη διδασκαλία του θα πρέπει να έχει αναγνωστική σκευή, έτσι ώστε να μπορεί να επιλέξει από το θησαυρό των λογοτεχνικών κειμένων εκείνα που πιθανώς θα ερεθίσουν τη φαντασία και την γλωσσική επινοητικότητα των μαθητών του (Νικολαΐδου, 2014α). Έτσι, λοιπόν, το στάδιο της συγγραφικής προετοιμασίας αφορά στην ανάγνωση της Λογοτεχνίας ή, ακόμα, στη συνομιλία των τεχνών. Ένα καλλιγραμμα, ένας πίνακας, μια φωτογραφία, ένα μουσικό μοτίβο κ.τ.ό. μπορούν να αποτελέσουν εξίσου παραγωγικό συγγραφικό ερέθισμα (Νικολαΐδου, 2014α).

Αφού προηγηθεί η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων και η εστιασμένη συζήτηση στην τάξη, με αντικείμενο κάποια συγκεκριμένη συγγραφική τεχνική ή κάποιο αφηγηματικό τέχνασμα, ακολουθεί η άσκηση της Δημιουργικής Γραφής. Ο καθηγητής ορίζει με σαφήνεια τα ζητούμενά της. Οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν ατομικά ή σε ομάδες. Κάποια κείμενα, π.χ. οι θεατρικές σκηνές ή τα κινηματογραφικά σενάρια, ενδείκνυνται περισσότερο για ομαδοσυνεργατική δουλειά, κάποια λιγότερο. Οι μαθητές μπορούν, ίσως, να δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά κατά τη συλλογή του συγγραφικού υλικού (για παράδειγμα, όταν συγκεντρώνουν υλικό για την κατασκευή του λογοτεχνικού ήρωα της ιστορίας τους ή για την περιγραφή ενός χώρου ή ενός αντικειμένου) και ατομικά κατά τη συγγραφή. Βέβαια υπάρχουν λογοτεχνικές φόρμες, όπως λ.χ. το στιχούργημα, το κόμικ ή η θεατρική σκηνή που ενδείκνυνται περισσότερο για την ομαδοσυνεργατική παραγωγή κειμένου (Νικολαΐδου, 2014α, 2013α και 2013β).

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ» ΣΤΟ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΨΙΜΟ»

Το πιο σημαντικό στάδιο της δραστηριότητας είναι το τελευταίο: Η παρουσίαση και η συζήτηση των μαθητικών δοκιμών στη σχολική τάξη. Εκεί οι μικροί συγγραφείς παρουσιάζουν τα κείμενά τους στην ολομέλεια. Ακολουθεί συντονισμένη συζήτηση, με στόχο να εντοπιστούν τα σημεία που με μικρές αλλαγές λέξεων στον συνταγματικό ή τον παραδειγματικό άξονα, μικροαλλαγές της δομής ή άλλες γλωσσικές ή αφηγηματικές βελτιωτικές παρεμβάσεις (Νικολαΐδου, 2014α).

Ενδεικτικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες και μαθητικά κείμενα

A. Συγγραφή παραμυθιού

Α' Γυμνασίου: χρησιμοποιώντας ως λογοτεχνική μήτρα λαϊκά παραμύθια, «Το πιο γλυκό φωμί», «Ο φτωχός και τα γρόσια», αλλά και σύγχρονα παραμύθια του Ροντάρι από τα Παραμύθια με πλατύ χαμόγελο (μετάφραση: Α. Καμβύση, Μεταίχμιο, 2011), οι μαθητές, συνέγραψαν τα δικά τους σύγχρονα παραμύθια με συγγραφική αφετηρία δοσμένους τίτλους από τον συγγραφέα (βλ. Τζάνι Ροντάρι, *Η γραμματική της φαντασίας*). Προηγήθηκε συζήτηση για τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παραμυθιού ως κειμενικού είδους.

Η μαθήτρια της Α' Γυμνασίου Ασημένια Σακούλη (σχολικό έτος 2011-2012), αξιοποιώντας τα όσα είχαν συζητηθεί στο μάθημα της Γλώσσας για τα πολυτροπικά κείμενα την ίδια περίοδο, έγραψε το ακόλουθο κείμενο, με τίτλο δοσμένο από τον Ροντάρι, στο οποίο θεματοποίησε το μικροπρόβλημα της δυσορθογραφίας και της στίξης που αφορούσε πολλούς μαθητές στην τάξη της:

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Χθες (26/9/11) γράφαμε διαγώνισμα στη Ν.Ε. Γλώσσα. Κόντεψε να της κοπεί η αναπνοή της κυρίας!

-Τι τεράστιες προτάσεις είναι αυτές! Εδώ θέλει κόμμα και εδώ, φώναζε...

Και για να έχετε μια εικόνα για τι προτάσεις μιλάμε ρίξτε μια ματιά στο διαγώνισμα της Άννας (σας δείχνω αυτό το τεστ γιατί ήταν αυτό με τα λιγότερα λάθη).

Έτσι το παρέδωσε η Άννα στην κυρία:

Γράψτε ένα κείμενο με θέμα την πρώτη σας μέρα στο Γυμνάσιο.

Την πρώτη μέρα στο γυμνάσιο είδα τους παλιούς μου συμμαθητές είπαμε πώς περάσαμε στις διακοπές. Είδαμε τους χώρους του σχολείου εγώ στην τάξη κάθομαι με την Αγγελική στα διαλείμματα παίζουμε μπάσκετ μου άρεσε πολύ η αίθουσα της μουσικής και της τεχνολογίας γνώρισα καινούρια παιδιά.

Περιγράψτε τον εαυτό σας σε 2 σειρές.

Έχω καστανά μαλλιά μαύρα μάτια μου αρέσει να φοράω τζιν και μου αρέσει το μπάσκετ το βόλεϊ και το κολύμπι.

Και κάπως έτσι της το επέστρεψε η κυρία...

Γράψτε ένα κείμενο με θέμα την πρώτη σας μέρα στο Γυμνάσιο.

Την πρώτη μέρα στο γυμνάσιο είδα τους παλιούς μου συμμαθητές, είπαμε πως περάσαμε στις διακοπές. Είδαμε τους χώρους του σχολείου, εγώ στην τάξη κάθομαι με την Αγγελική, στα διαλείμματα παίζουμε μπάσκετ . Μου άρεσε πολύ η αίθουσα της μουσικής και της τεχνολογίας. Γνώρισα καινούρια παιδιά.

Περιγράψτε τον εαυτό σας σε 2 σειρές.

Έχω καστανά μαλλιά, μαύρα μάτια, μου αρέσει να φοράω τζιν και μου αρέσει το μπάσκετ , το βόλεϊ και το κολύμπι.

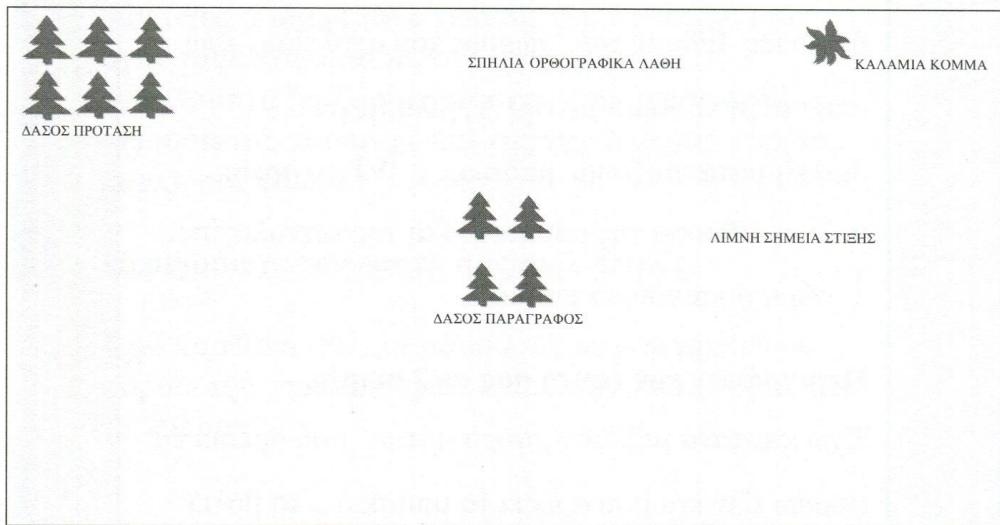
ΠΟΥ ΕΘΑΨΕΣ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ, ΑΝΝΟΥΛΑ;

Αυτή ήταν η ερώτηση που μας έκαψε όλους.

Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ - Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ - Μ. ΚΟΥΝΤΗ - Α. ΜΑΥΡΙΔΟΥ - Γ. ΡΟΥΒΑΣ

Έτσι μετά το μάθημα όλα τα παιδιά στύψαμε το μυαλό μας μπας και καταφέρουμε και βρούμε πού κρυφτήκαν τα κόμματα. Όλοι συμφωνούμε να πάμε στον γέρο-Σοφό του χωριού να τον ρωτήσουμε.

Μας είπε να πάμε στο δάσος **ΠΡΟΤΑΣΗ** και να φάξουμε να βρούμε την λίμνη **ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ** και εκεί να φάξουμε για την καλαμιά **ΚΟΜΜΑ**. Μετά να κόψουμε ένα κλαδάκι από την καλαμιά και να το βάλουμε σε ένα ποτήρι με νερό στο γραφείο μας.

Από τότε δεν θυμάμαι πόσο καιρό έχει η κυρία να συμπληρώσει κόμματα ή να δώσει κοκκινισμένο τεστ από ορθογραφικά λάθη!

Άσκηση Β: Συγγραφικό εργοβιογραφικό σημείωμα

Στην Α' ή στην Γ' Γυμνασίου, στο πλαίσιο της συγγραφής ενός διηγήματος στον τύπο των διηγημάτων που έχουν διδαχθεί και της κατασκευής του δικού τους βιβλίου (ψηφιακού ή εντύπου, με εξώφυλλο, οπισθόφυλλο, περιεχόμενα, μικρές βιβλιοκριτικές φράσεις και συγγραφικό εργογραφικό στο καπάκι ή σε συνοδευτικό σελιδοδείκτη), οι μαθητές δοκιμάζουν να γράψουν το δικό τους, πραγματικό ή επινοημένο, συγγραφικό εργογραφικό σημείωμα που συνοδεύει το πόνημά τους. Είναι μια άσκηση που τους αρέσει ιδιαίτερα: επινοούν περιπτειώδεις, ενίστεται ταραχώδεις, συγγραφικές ζωές και σημειώνουν ανενδοίαστα πολλαπλές συγγραφικές επιτυχίες και βραβεύσεις. Επιλέγουν αν θα συνοδέψουν το κείμενό τους με φωτογραφία ή κάποιο avatar. Τα σύντομα εργογραφικά μπορούν να συζητηθούν και ως επιμέρους συγγραφική άσκηση. Το ίδιο και η κατασκευή εξωφύλλου, η επιλογή τίτλου βιβλίου, αλλά και η συγγραφή οπισθόφυλλου που συνοφίζει (ή σχολιάζει) το μικρό τους βιβλίο.

Ο Γιάννης Πάππας, στην Γ' Γυμνασίου (σχολικό έτος 2012-2013), αξιοποιώντας

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ» ΣΤΟ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΨΙΜΟ»

ρήσεις της αρχαίας ελληνικής γραμματείας σε ένα διακειμενικό παιχνίδι βιβλιοφιλικών σχολίων, γράφει τα εξής:

«Ο Γιάννης Πάππας, το παιδί θαύμα ή ο άρχοντας της πένας ή ο μάγος της γλώσσας ή ο ανίκητος γραφέας είναι ένα απείρως ταλαντούχο αγόρι στην ηλικία των 15 που δεν έχει εκδώσει χιλιάδες άλλες συλλογές διηγημάτων. Λένε ότι το IQ του είναι εξαφήφιος αριθμός και ότι μπορεί να τετραγωνίσει τον κύκλο. Ποιος ξέρει τι μας περιμένει από αυτόν τον πολλά υποσχόμενο καλλιτέχνη.

Είπαν για το έργο επιστημονικής φαντασίας του Γιάννη Πάππα:

Άλμπερτ Αϊνστάιν

Δύο πράγματα είναι απέραντα: το σύμπαν και η έμπνευση του Γιάννη.

Θεμιστοκλής

Ακουσον μεν, διάβασον δε το έργο του Γιάννη.

Πλάτωνας

Ένα ξέρω, ότι δεν ξέρω τίποτα, γιατί δεν διάβασα το διήγημα του Γιάννη.

Σπαρτιάτες

Ή ταν ἡ επί του βιβλίου του Γιάννη».

Άσκηση Γ: Παίζοντας με το όνομα

Μια άσκηση γνωριμίας με τους μαθητές είναι το παιχνίδι με το όνομα. Μπορούν να συστηθούν στην ολομέλεια της τάξης παρουσιάζοντας το όνομά τους: με ακροστιχίδα (μονή ή διπλή), με αφηγηματικό ποίημα ή σύντομο αφήγημα που σχολιάζει το όνομα ή αφηγείται τις περιπέτειες του κατόχου του. Συζητούμε το πώς ο συγγραφέας αποφασίζει τα ονόματα των ηρώων του, σε σχέση με τις συμπαραδηλώσεις που επιθυμεί να φέρουν.

Ο Παναγιώτης Λανταβός της Β'Λυκείου (σχολικό έτος 2013-14) αφηγείται τη ζωή της ηραίδας του σε στίχους, αλλάζοντας διαρκώς το όνομά της, παίζοντας με την επωνυμία και την ανωνυμία της.

ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ

Τη Δευτέρα την λέγανε Μαρία
Γιατί έτσι την έβγαλαν οι γονείς της,
αλλά για λίγο μόνο

Την Τρίτη την λέγανε Κιτκάτ
Γιατί πάντα ήθελε να την λένε έτσι
και γιατί πάντα περπατούσε ξυπόλυτη

Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ - Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ - Μ. ΚΟΥΝΤΗ - Α. ΜΑΥΡΙΔΟΥ - Γ. ΡΟΥΒΑΣ

Την Τετάρτη την λέγανε αγάπη μου, μωρό μου
Και για μια στιγμή μονάχα νόμισε
ότι είχε βρει αυτό που ζητούσε

Την Πέμπτη την λέγανε βροχή
Γιατί όλοι βλέπανε τις σταγόνες που καθρεφτίζονταν
στα πράσινα μάτια της

Την Παρασκευή ήταν η ασθενής
Και ποτέ δεν της πήγαιναν τα άσπρα,
πάντα τα απεχθανόταν

Το Σάββατο έγινε «ποια είναι αυτή»
Όταν ο κόσμος μαζεύτηκε γύρω της,
άγνωστοι, αυτή ήξερε μόνο το τσιμέντο

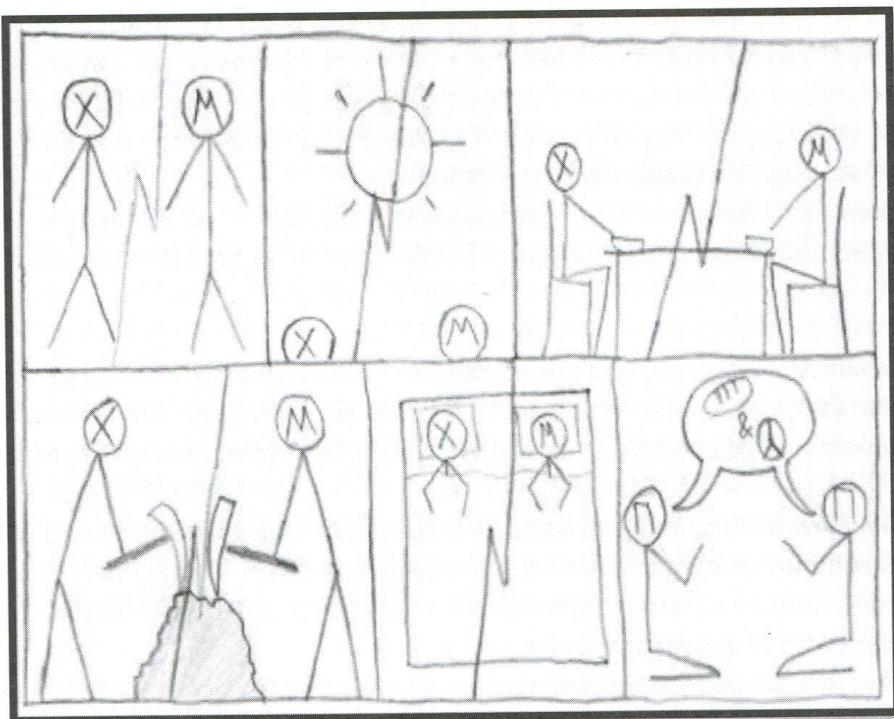
Κυριακή
Κηδεία
Σήμερα δεν έχει όνομα
γιατί κανείς δεν την ήξερε πραγματικά
Μα ούτε και αυτή ήταν εκεί
Γιατί δεν είχε πέσει,
είχε πετάξει μακριά

Άσκηση ΣΤ: μεταποίηση κειμενικού είδους

Μια τυπική άσκηση Δημιουργικής Γραφής που δοκιμάζει τις γνώσεις και την επινοητικότητα των μαθητών είναι η επαναγραφή ενός (λογοτεχνικού) κειμένου, με βάση τους κανόνες ενός διαφορετικού κειμενικού είδους. Για παράδειγμα, η μεταφορά της μυθιστορηματικής αφήγησης σε κινηματογραφικό σενάριο ή κόμικ, η μεταφορά του ποιήματος σε πεζό και τούμπαλιν κ.τ.ό.

Στο παράδειγμα που ακολουθεί είχε δοθεί στους μαθητές μια δεξαμενή λογοτεχνικών κειμένων και τους είχε ζητηθεί να μεταφέρουν το κείμενο της επιλογής τους σε ένα διαφορετικό είδος (με έμφαση στα μη γλωσσοκεντρικά είδη), για παράδειγμα: κόμικ, γελοιογραφία, ψηφιακή αφήγηση.

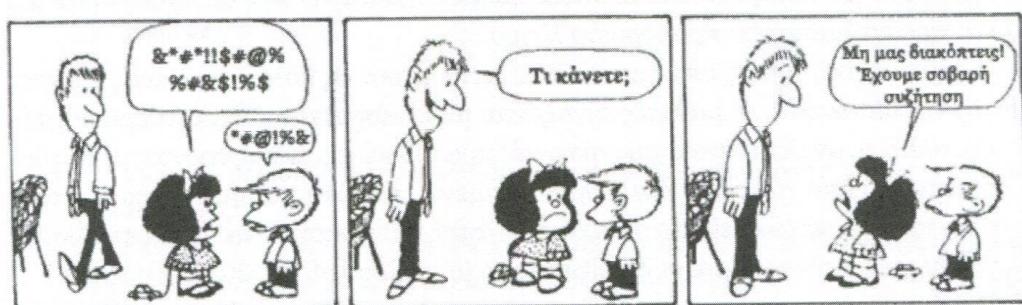
Ο Ιωάννης Κεχαγιόγλου της Β' γυμνασίου (σχολικό έτος 2013-14) μετέφερε το κείμενο του Γιασίν Μεχμέτ, «Οι συμπατριώτες μου», σε κόμικ.

Άσκηση Z: Κόμικ

Τυπική άσκηση Δημιουργικής Γραφής: οι μαθητές προσθέτουν διάλογο σε ένα δοσμένο comic strip. Εικόνα και λόγος θα πρέπει να αντικρίζονται και να αλληλοσυμπληρώνονται, χωρίς να επεξηγούν το ένα το άλλο.

Ο Χάρος Παπαδόπουλος της Α' Γυμνασίου (σχολικό έτος 2013-14) σχολιάζει με χιούμορ όρρορτα στοιχεία του νεανικού λόγου και την ιδιόλεκτο των εφήβων.

Ένα βήμα παραπέρα και αφού έχουν κατανοήσει οι μαθητές τη λειτουργία των διαλόγων και της αφήγησης στα κόμικς, επιχειρούν να φτιάξουν το δικό τους πολυτροπικό αφήγημα, με φωτογραφίες που τράβηξαν οι ίδιοι στο σχολικό χώρο, τις οποίες επενδύουν με κείμενο.

Άσκηση Η: Δίνω φωνή στον ξένο

Με αφετηρία το κείμενο του Μπρεχτ «Για τον όρο μετανάστες» ζητήθηκε από τους μαθητές να γράψουν μια αφήγηση με ήρωα ένα ξένο (ή τον εαυτό τους ως ξένο), τοποθετώντας την αφήγησή τους στο μέλλον και αξιοποιώντας στο κείμενό τους στοιχεία επιστημονικής φαντασίας, αν θέλουν.

Η Εένια Χατζηιωάννου της Β' Γυμνασίου (σχολικό έτος 2013-14) γράφει για τη συνταγή της μακροζωίας που έχει βρει, αλλά όπως φαίνεται την έχει πληρώσει ακριβά.

[...]

«Ανέκαθεν ο άνθρωπος είχε μια περιέργεια για το άγνωστο. Όταν όμως το εξερευνούσε, έτεινε να γυρίσει στα γνωστά και συνηθισμένα. Έτσι όταν στον δρόμο συναντούσαν ανθρώπους άλλης φυλής είτε άλλης θρησκείας, τα σχόλια έπεφταν βροχή.

Όρα λοιπόν να αποκαλύψω ότι κι εγώ έπεσα θύμα πικρόχολων σχολίων. Βέβαια, πήρα το αίμα μου πίσω όταν είδαν την αθανασία μου!

Ωστόσο, κάθε ον πάνω στη Γη θα πρέπει να λαμβάνει σεβασμό και αξιοπρέπεια. (Έτσι τουλάχιστον αναφέρει η Σαβούρα του Βιβρο).

Καθώς κάναμε αυτή την μικρή αναδρομή (γιατί αν ήταν ολόκληρη θα χιλιετιάζαμε...), θα ήθελα να μάθω γιατί η γήινη σφαίρα προκαλεί τόσες αναταραχές σε όλο το υπόλοιπο σύμπαν;

Όποιος έχει πειστική απάντηση και μου την ανακοινώσει θα του αποκαλύψω τη συνταγή της μακροζωίας».

Σκέψεις και διάπιστώσεις

1. Με το βλέμμα στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα, επιτεύχθηκαν καλύτερα από αυτά που αναμένονταν αποτελέσματα στην παραγωγή συνεχούς γραπτού και προσχεδιασμένου προφορικού λόγου.
2. Η Δημιουργική Γραφή, όπως και οι ΤΠΕ, λειτουργούν ως δόλωμα για τους μαθητές και τη διδασκαλία. Οι μαθητές εργάζονται με περισσότερο κέφι, το κλίμα της τάξης αλλάζει, αναλαμβάνουν συγγραφικές πρωτοβουλίες, ενδιαφέρονται με πιο ουσιαστικό τρόπο για την πρόσληψη των κειμένων τους. Οι μαθητές ανακαλύπτουν στην πράξη πως ένα κείμενο δε γράφεται άπαξ και εγκαταλείπεται. Οι επάλληλες γραφές αποκτούν νόημα, οι διορθώσεις το ίδιο (Νικολαΐδου, 2012, 2013α).
3. Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής, όπως και η αξιοποίηση των ΤΠΕ για την παραγωγή λόγου, ανακατανέμουν τις παγιωμένες ισορροπίες σε μια σχολική τάξη και αφήνουν να ακουστούν όλες οι φωνές. Οι μαθητές με τις υψηλότερες σχολικές επιδόσεις δε γράφουν, αυτονοήτως, τα καλύτερα κείμενα. Μαθητές που λειτουργούσαν πιο περιθωριακά στο μάθημα αποκτούν φωνή και ακροατήριο. Σ' αυτήν την ιδιότυπη δημοκρατία των κειμένων, το καλογραμμένο, ιδίως το

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ» ΣΤΟ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΨΙΜΟ»

εμπνευσμένο, κείμενο δέχεται την ενθουσιώδη υποδοχή όλων. Κι ας είναι γραμμένο από τον μαθητή του τελευταίου θρανίου, που έως τότε δεν άνοιγε το στόμα του (Νικολαΐδου, 2012, 2013β).

4. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα πιο θεαματικά αποτελέσματα σε σχέση με την παραγωγή γραπτού λόγου, παρατηρήθηκαν στους μαθητές με δυσλεξία, δυσορθογραφία ή χαμηλές σχολικές επιδόσεις. Αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να μελετήσουμε μέσα στα επόμενα χρόνια: αν έχουμε πιο πυκνές καταγραφές, θα μπορέσουμε ίσως να ελέγξουμε κατά πόσο η Δημιουργική Γραφή μπορεί να αξιοποιηθεί συστηματικά ως διδακτικό εργαλείο σε παρόμοιες περιπτώσεις (Νικολαΐδου, 2013β, 2014α).
5. Ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα στοιχεία του πειράματος είναι η αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής σε τμήματα μαθητών που προήλθαν από κλήρωση και σε τμήματα μαθητών που προήλθαν από τις εξετάσεις στα ΠΠΣ. Μέσα στα επόμενα χρόνια θα είμαστε πιθανόν σε θέση να γνωρίζουμε κατά πόσον η Δημιουργική Γραφή μπορεί να αξιοποιηθεί ως συγγραφικό εργαλείο και ως αναγνωστική σκευή για μαθητές διαφορετικών σχολικών επιδόσεων.

Διαδικτυογραφία

Χρήσιμοι σύνδεσμοι με εργασίες μαθητών που αξιοποιούν τη δημιουργική γραφή στη διδασκαλία.

Όμιλος Δημιουργικής Γραφής Πρότυπου Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: <http://dimografi.blogspot.gr>

Στην ιστοσελίδα βρίσκονται αναρτημένες ορισμένες από τις εργασίες των μαθητών, οι οποίες εκπονήθηκαν φηφιακά, το Πρόγραμμα Σπουδών του Ομίλου, καθώς και το φηφιακό αρχείο με τις εργασίες των παλαιότερων ετών.

Α2 Γυμνασίου Πρότυπου Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: Φιλολογικά Μαθήματα, Πλοτικές Εφαρμογές και Καινοτόμες Δράσεις <http://a2gymna.siou.blogspot.gr/>

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Για το θεωρητικό πλαίσιο και τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αξιοποιήθηκαν κυρίως:

Αποστολίδου, Β., *Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: κυβερνολογοτεχνία και e-books, φηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον φηφιακό κόσμο*. ΚΕΓ, Θεσσαλονίκη, 2012.

Ηλιοπούλου, Κ. *Τα νέα διδακτικά εγχειρίδια στο μάθημα της Γλώσσας στο Γυμνάσιο και η αξιολόγηση γραπτού λόγου: σχέσεις και προβληματισμοί υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης*. Στο Γεωργογιάννης Π. (επιμ.), *Νέο Εκπαιδευτικό Έλικο του ΓΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α’/βάθμιας και Β’/βάθμιας Εκπαίδευσης*. ΚΕΔΕΚ, Πάτρα, 2008.

Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ - Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ - Μ. ΚΟΥΝΤΗ - Α. ΜΑΥΡΙΔΟΥ - Γ. ΡΟΥΒΑΣ

Ηλιοπούλου, Κ. Αξιολόγηση βάσει φακέλου στο μάθημα της Γλώσσας: Δυνατότητες και περιορισμοί στο πλαίσιο των νέων Α.Π. στο Γυμνάσιο. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Προτύπων Πειραματικών Σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη, 27-28 Απριλίου 2013.

Νικολαΐδου, Σ., Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες. Κέδρος, Αθήνα, 2008.

Νικολαΐδου, Σ.. Δημιουργική γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνεργασίας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Δημιουργικής Γραφής του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας με το Πρότυπο Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Πρώτες διαπιστώσεις. Κείμενα, Τεύχος 15, 2012. Ανακτήθηκε στις 6 Απριλίου 2014 από <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/05-nikolaidou.pdf>

Νικολαΐδου, Σ.. Η Δημιουργική Γραφή στο Σχολείο. Το παράδειγμα του Πρότυπου Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Προτύπων Πειραματικών Σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 27-28 Απριλίου 2013α.

Νικολαΐδου, Σ. . Τα παιδία γράφει: Η Δημιουργική Γραφή στο Σχολείο. Πλαίσιο εφαρμογής, διαπιστώσεις και παραδείγματα. 1^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, 4-6 Οκτωβρίου 2013β.

Νικολαΐδου Σ. (επιμ.). Η Δημιουργική Γραφή στο Σχολείο. Μεταίχμιο (υπό έκδοση), Αθήνα, 2014α.

Νικολαΐδου, Σ. Πώς έρχονται οι λέξεις. Τέχνη και τεχνική της δημιουργικής γραφής. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2014β

Ροντάρι, Τ., Η γραμματική της φαντασίας, μετάφραση: Γ. Κασαπίδης, Μεταίχμιο, 2003.
Σουλιώτης, Μ. (και συγγραφική ομάδα), Δημιουργική Γραφή, Οδηγίες Πλεύσεως, Οδηγός Εκπαιδευτικού. Ίπουργειο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Κύπρος, 2012.

Gardner, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books, New York, 1983.

Gardner, H. *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. Basic Books, New York, 1999.

King, R, Neilsen, Ph., White, E. . Creative writing in recovery from severe mental illness. *International Journal of Mental Health Nursing*, 2013, Vol. 22, 444 - 452. Ανακτήθηκε 22 Φεβρουαρίου 2014 από <http://www.psychologynet.gr/journal.php?id=19>

